

AZ ABALIGETI BARLANG

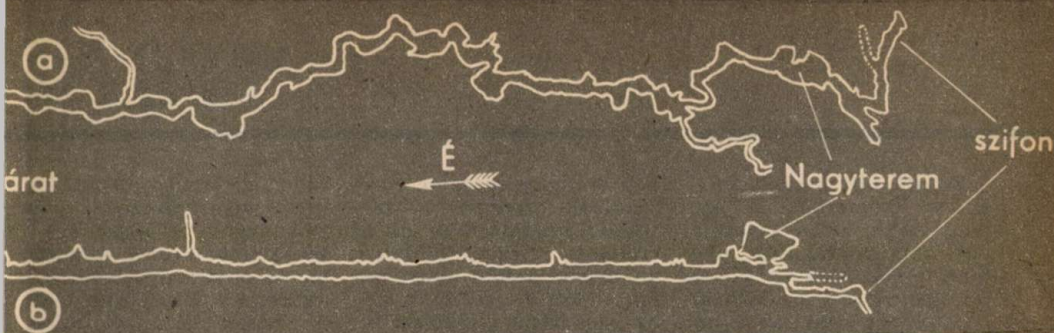

A víz munkájának
nyomai
a barlang főágának
falain
(A szerző felvétele)

Az aggteleki Baradla-barlangon kívül az Abaligeti-barlang az, amelynek feltárásáról és kutatásáról a legrégibb írásos emlékek maradtak fenn. Az erről való megemlékezést az teszi időszzerűvé, hogy a barlang első tudományos kutatója másfél évszázaddal ezelőtt járta be és írta le útjának tapasztalatait.

Az Abaligeti-barlang a Mecsek-hegység északi lábánál, Abaliget község határában, 220 m tengerszint feletti magasságban nyílik. Alacsony bejáratán patak folyik ki, amelyen át egészen a múlt század végéig csak nyakig a vízbe merülve lehetett a barlangba bejutni. Legelőször — az abaligeti plébánia irattárában fennmaradt írásos dokumentumok bizonyossága szerint — 1768-ban néhány bátor helybeli lakos járta végig a barlang főágát.

1819-ben azután Kölesi Vince, aki egyébként Bicsérd községben volt ispán, abaligeti kollégájának kíséretében vállalkozott a barlang bejárására. Ez számít a barlang első tudományos feltárásának, hiszen az akkori eszközökhöz képest viszonylag pontos térképet készített róla. Tapasztalatait a következő évben „Az

újonnan felfedezettett Abaligeti Barlangnak leírása" címmel a Tudományos Gyűjtemény X. kötetében jelentette meg, különösen élénk színekkel ecsetelve a barlangba való behatolás nehézségeit.

„A' ki az Abaligeti Barlangot megakarja vizgálni, az legelőször egy keskeny, mint egy 3 ölnyi széles, és 18—20 ölnyi hosszú Elő-üregbe jön, melynek fenekét folyó, jég hidegségű víz borítja, melynek mélye ámbár a' bemenetelnél 2/4 lábnyi tsak, de minden lépéssel, melyet az ember előre halad, mélyebb lesz annyira, hogy ezen sziklás Elő-üreg' végén a' víz már tspőg ér. Most egy kőszikla fal meggátollya a' további haladást, 's tsak egy igen keskeny nyílás emelkedik a' víz felett, mellyen előbbre jutni lehetséges.

Mindazonáltal ez az előbbre jutás élet veszedelemmel van össze kötve, s' mindenkiben borzadást gerjeszt; mert az a' lyuk, amellyen bellyebb haladni kell, 's mellynek 2 lábnyi szélessége, 4 2/4 lábnyi hossza alig van, tsak nem egészen vízzel van borítva; tsak egy kitsiny része, melly mintegy 1 lábnyi lehet, emelkedik a' víz felett, úgy, hogy annak, a' ki itt által bújni akar, tsak feje maradhat szárazan, egyébbaránt egész nyakig vízbe kell néki botorkáznia.

Az által búvást e' mellett még az is nehezíti, hogy az említett nyílásból a' víz szüntelen nyomakodik, mely miatt tsak háttal, 's lebukott fővel lehet által mászni; egyszer smind a' lyukból olly erős levegő jön, melly tsak nem az általbúvók' lehelletét is elfojtja. Mivel a' napvilág ebbe az éjként setét barlangba sehol sem hat be, tehát lámpást kell egymásnak által adni, 's így azután az embernek magán fáklyákkal, gyertyákkal segíteni."

A tudományos kutatások eredményei

Kölesi Vince útja után hosszú időre szinte feledésbe merült a barlang. Csak 1884-ben hallunk újra róla, amikor — közadakozás segítségével — kitágították a barlang addig szűk és csak körülményesen járható bejáratát és első szakaszát. Ettől kezdve egyre több irányban indult meg a barlang tudományos kutatása.

Nagy feltűnést keltettek azoknak az ásatásoknak az eredményei, amelyek során egyebek között ősemberi tűzhelymaradványok, patintott kőszerszámok, majd a barlangi medve állkapcsából készült fűrészszerű szerszám kerültek elő. Ezek a leletek azonban — mint a későbbi kutatások kiderítették — nem jelentik azt, hogy az Abaligeti-barlangban valaha is ember élt.

Az Abaligeti-barlang főágának felülnézeti rajza (a) és hosszszete (b)

Cáfolja ezt a barlang szűk bejárata és a barlang főlyosójának az ősember életmódjához mérten szűk méretei, valamint a leletek szetszórtsága és kopottsága is. Ez utobbiak igazolják azt a föltevést, hogy az ősember valaha a barlang felett húzódo hegyekben élt, s eszközeit a víznyelőkön és zombolyokon keresztül mosta be a víz a barlangba.

Nagyon alapos és kiterjedt vizsgálatokat folytattak a barlang állatvilágával kapcsolatban is. E kutatások elsősorban neves zoológusunk, Gebhardt Antal nevéhez fűződnek. Összesen 190 állatfajt ismeretek meg a barlangban. Ezek közül aránylag kevés az igazi barlanglakó faj, vagyis az olyan, amely egész életét a barlangban tölti, s törzsfelődése során a barlangi körülményekhez alkalmazkodott is: szeme csökevényes, színe áttetszően fehér vagy sárga. Ilyenek a barlang vízében élő vakrákok, ezek a jégkorszakból visszamaradt szervezetek. Melegkerülők lévén ma már csak az északi és a magashegyi tájkon, valamint barlangokban fordulnak elő. Ezeknek a felkutatása öregbítette a barlang híret.

Ez idő tájt készült el — *Bokor Elemér*nek, a barlang egyik tudós kutatójának gondos munkája nyomán — a *barlang pontos térképe*, amely ma is használatos, és csak az újabb feltárások eredményeivel kell időről időre kiegészíteni. A barlang az akkori felmérés szerint mintegy fél kilométer hosszban volt ismeretes.

A barlang kialakulása

A barlang triász kori *mész*kőben alakult ki, mintegy *félmillió évvel ezelőtt*. A járatokat létrehozó föld alatti vízfolyás egy nagyjából észak—déli irányú hegyszerkezeti törésvonal mentén találta meg az útját. A barlangszájtól 1 km-re délre húzódó Viganvári-völgy patakjának megszűkö vize és a nyugatra nyíló Törökpince elnevezésű víznyelőben eltűnő csapadékvíz bejut a barlangba, és azon végigcsörgedezve, bővíző forrásként jelenik meg a hegy lábánál, a barlang szájában. Az év nagy részében a barlangi patak szelíden folydogál végig föld alatti folyosójában, tavaszi hóolvadások vagy nagy nyári záporok alkalmával azonban *félelmetes méretűre duzzad*, zúgva, bőgve rohan végig az örvénylő víz, majdnem teljesen kitöltve a barlangjáratokat. Ilyenkor a barlang száján a nyári percekénti 100—150 liter helyett gyakran ennek *százszorososa*, azaz 10—15 ezer liter ömlik ki. E hatalmas vízáradat fizikai ereje és az általa a felszínről besodort hordalék koptató munkája nyomán alakult és tágult ki a barlang évszázadok alatt.

A barlang *cseppkövek*-

ben *aránylag szegény*. Kárpótolnak azonban a szélszélyes sziklaformák és az érdekes sziklafelületek, amelyeket a föld alatti patak oldott és vésett a kanyargós barlangfolyosók falaira.

Újabb vizsgálatok

A barlang a második világháború után nagyon elhanyagolt állapotban volt, cseppkődíszei pusztulásra voltak ítélve. A pécsi barlangkutatók azután 1954-ben felfedezték a már régen sejtett felső járatokat. Ezeknek legszebb része a cseppkövekkel díszített Nagyterem. A fölfedezést követően a barlang ismét az érdeklődés középpontjába került. A barlangot a Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal vette gondozásába. Kibővítette a bejárat szakaszt, és lezáratta a bejáratot a barlang kőincseinek megóvása végett. A főágon végig betonjárdát és lépcsőket építettek, és bevezették a villanyvilágítást is. Ezzel a Mecsek-hegység egyik turistaközpontjának az alapjait vetették meg. Nemsokára turistaház, és kemping épült a barlangbejárat közelében, a barlangból kifolyó patak elgátolásával pedig csónakázótavat létesítettek.

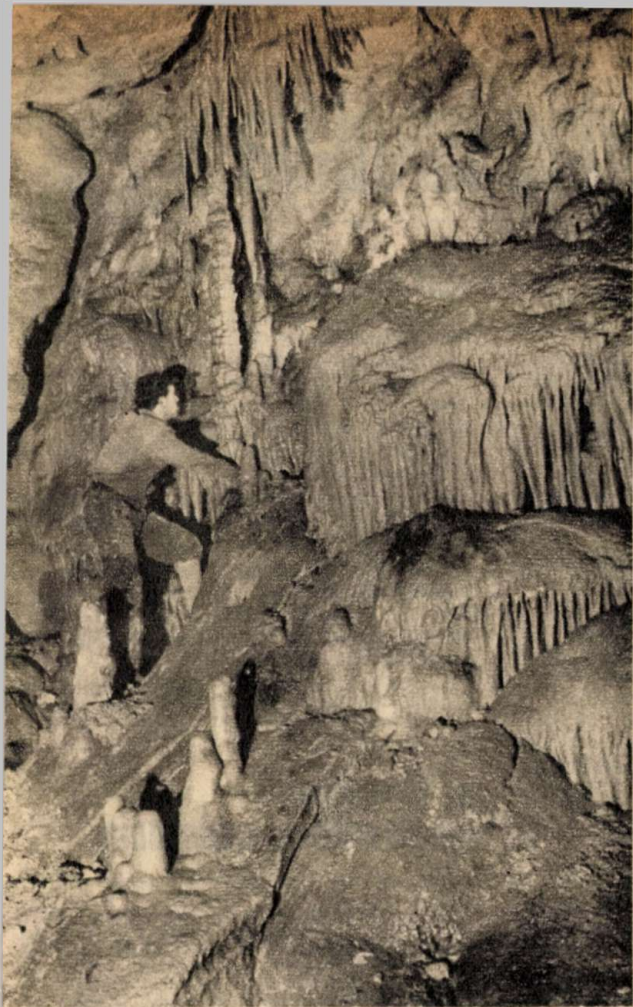
Az Idegenforgalmi Hivatal lelkes barlangkutató csoportja tovább folytatta kutatásait a barlangban. A barlang jelenlegi végpontjánál próbálkoztak a továbbjutással. Ott egy néhány négyzetméter felületű kis tó van, a járatok szélessége és a patak vízhozama azonban arra utalt, hogy szifonnal van dolguk, amely mögött a barlang tovább folytatódik. A

szifonon robbantással, a víz szivattyúzásával és könnyűbúvár-főlszereléssel is próbálkoztak áthatolni, de eredménytelenül. Öt méterrel a víz szintje alatt 30 métert jutottak előre, anélkül azonban, hogy a járat újra a víz szintje fölé emelkedett volna. Ez a hosszú szifon ma is tovább őrzi a titkot: hogyan folytatódik a barlang?

Ezek után a barlang más pontjait vették vizsgálat alá. Új, jobb oldali mellékárat fedeztek föl, amelyet 60 méter hosszan tudtak bejárni. Ott is figyelemre méltó régészeti leleteket találtak, de ezeket is a víz mosta be a felszínről. Tovább kutatták a jobb oldali II. számú mellékárat, amely addig 71 méter hosszban volt ismeretes. A

Az Abaligeti-barlang vízrendszérének vázlata

**Cseppköves részlet
a Nagyteremben
(A szerző felvétele)**

hatás ugyanis nem egy-egy barlang különleges sajátossága. Ebből a szempontból fontos szerepük van a nagy relatív páratartalmú levegő vízcseppecskéiben oldott kalcium-ionoknak, amelyek belélegezve oldják a simaizmok görcsét. Igen fontos tényező továbbá a barlangi levegő rendkívüli tisztasága, szennyeződés-mentessége, aminek következtében a légzőszerveket érő inger a minimálisra csökken. Ezek a hatások minden olyan barlangban létrejöhetnek, amelynek magas a relatív páratartalma.

Megkezdődtek tehát az Abaligeti-barlangban is a klimatológiai vizsgálatok. A több éves mérésorozat igazolta a föltevéseket. A barlang relatív páratartalma 90–100 százalék között volt, ami 9–10 g/m³ abszolút légnedvességnek* felel meg. Ez pedig jelentős érték a légzés útján való kalciumfelvétel szempontjából. Érdekes megfigyelés az is, hogy *a barlangban mindig alacsonyabb volt a felszínénél, és ingadozása is csekélyebb volt. Ez azt jelenti, hogy a barlangban tartózkodók enyhébb front hatásnak vannak kitéve.*

A barlang látogatóinak száma évről évre növekszik. Ma már évente több mint harmincezer látogató keresi fel a barlangot és környékét, amelyet Baranya megye egyik jelentős turista- és üdülőközpontjává fejlesztettek ki.

Hazslinszky Tamás

helyenként rendkívül szűk, kanyargós folyosót több felfedezőt során 720 m hosszan tártak fel. A jelenlegi végpont két nagy terem, ahol a mészkő mellett konglomerátumot* is megfigyeltek, ugyanolyan kőzetet, aminőben a felszínen a Törökpince elnevezésű víznyelő képződött. Valószínűnek látszott tehát, hogy a Törökpincében elnyelődött csapadékvíz ezen a mellékágon keresztül jut be a barlangba. A föltevést vízfestéssel sikerült igazolni. A Törökpince vízelnyelőjében eltűnő patakocskavízbe fluoreszcein* nevű festéket öntöttek. Ezt a szer-

ves festéket, amelynek lúgos oldata élénkzöld színű, gyakran használják föld alatti vízösszeköttetések, ismeretlen barlangjáratok kimutatására. Ezúttal a festék két nap múlva smaragdzöld színnel jelent meg a mellékágban.

Ezek az újabb fölfedezések alaposan megnyújtották az Abaligeti-barlang ismert hosszát. Ez így most már 1380 méterre növekedett.

Föltehető volt, hogy a Béke-barlanghoz hasonlóan itt is érvényesül a légzőúti megbetegedésekre kedvező gyógyhatás. A gyógy-